

חיים נבון – כיצד בחרו אישי המקרא שמות לילדיהם

1. "שם האחד פלג כי בימיו נפלגה הארץ", רבי יוסי ורשב"ג; רבי יוסי אומר: הראשונים ע"י שהיו מכירים את ייחוסיהם היו מוציאים שמן לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו מכירים את ייחוסינו אנו מוציאים לשם אבותינו. רשב"ג אומר: הראשונים על ידי שהיו משתמשים ברוח הקודש היו מוציאים לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו משתמשים ברוח הקודש אנו מוציאים לשם אבותינו" (בראשית רבה פרשה לו ז).
2. "לא המדרש הוא השם ולא השם הוא המדרש; לא הוה צריך קרא למימר אלא נח זה יניחנו או נחמן זה ינחמנו" (בראשית רבה פרשה כה ב).
3. "א"ר יוסי בר חנינא: אין שמותם של שבטים עכור להם אלא חפות להם" (בראשית רבה ע"א, ג)...
- במדרש דפוס אמשטרדם (תקל"ז) ראיתי נדפס 'עבוד' בדל"ת. ונראה לי שהיא גירסא נכונה. והכוונה פשוטה, ששמות השבטים, אלה ראובן, שמעון כו', לא חידשו אותם האמהות בעצמן על בניהם לקרוא להם שם חדש מחמת הטעם שכתוב בתורה. שאם הן היו הבודים שמות אלו, הלא בנקל היו יכולין לבדות שמות שמכוונים בצמצום ובדיוק לפי טעם השם. על דרך משל, בשם ראובן אין מבואר בו רעיון 'ה' בעניי, וחציו השני 'בן' אין לו שום רמז בטעם הכתוב... אלא באמת שכל אלה השמות היו נהוגים מקודם, ומחמת שהאמהות מצאו אותם מכוונים קצת לפי המאורעות שרצו לעשות להן זכרון, קראו את בניהם בשמות אלה, אף שהם אינם מצומצמים ומכוונים כל כך לפי הטעמים שלהן - לא דקדקו בזה. וזה שאמר רבי יוסף בר חנינא: אין שמותם של שבטים עבוד להם, רוצה לומר: אין השמות האלה כמו הבגדים שיעשה לכתחילה כפי מידת רחבו וארכו של האיש אשר בעבורו נעבד הבגד, שאז יעשה מצומצם בלי יתרון וחסרון כלל, אלא חפות להם... רוצה לומר כבגד רחב שלובש אדם לפעמים אף שלא כמידתו" (חידושי הרש"ש, בראשית רבה ע"א, ג).
4. "ילדתי בעצב" - כאשר ילדה אותו היה לה עצבון מה, ולזכרון קראה את בנה יעבץ בהפוך אותיות מעצב, כאלו תאמר שיהפך העצב לשמחה" (מצודת דוד דה"א ד, ט).
5. "הזכיר ענינו יעבץ אע"פ שהוא הפוך אל הענין, כי היה לו לומר יעצב; אינם מקפידים העברים על זה, כמו נח מן ינחמנו, קין מן קניתי, שמואל מן מה' שאלתיהו" (רד"ק שם).
6. "על כן קראה שמו יהודה. שיש בזה השם אותיות השם הנכבד, ועם זה לשון ההודאה. ונראה שהיו כל אלה שמות של קדמונים, כמו שמצינו קודם לזה 'יהודית בת בארי' (לעיל כ"ו, לד). וכן 'שמואל בן עמיהוד' (במדבר ל"ד, כ) קודם לשמואל הנביא. והיו בוחרים מהשמות הקדומים את הנופלים על לשון המאורע" (ספורנו בראשית כ"ט, לה).
7. "ובני אפרים שותלח וברך בנו ונתחת בנו ואלעזר בנו ונתחת בנו. וזכר בנו ושותלח בנו ועזר ואלעזר ויהרגום אנשי גת הנולדים בארץ כי ירדו לקחת את מקניהם. ויתאבל אפרים אביהם ימים רבים ויבאו אחיו לנחמו. ויבא אל אשתו ויתר ותלד בן ויקרא את שמו בריעה כי בריעה היתה בביטו" (דברי הימים א ז', כ-כג).
8. "ויהי בלדתה ויתן יד ותקח המילדת ותקשר על ידו שני לאמר זה יצא ראשונה. ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו, ותאמר: מה פרצת עליך פרץ; ויקרא שמו פרץ. ואחר יצא אחיו אשר על ידו השני ויקרא שמו זרח" (בראשית ל"ח, כח-ל).
9. "ויהי יעבץ נכבד מאחיו ואמו קראה שמו יעבץ לאמר כי ילדתי בעצב. ויקרא יעבץ לאלהי ישראל לאמר: אם ברך תברכני והרבית את גבולי והיתה ירך עמי ועשית מרעה לבלתי עצבי; ויבא אלהים את אשר שאל" (דבה"א ד, ט-י).
10. "ויש אומרים (הרד"ק ומהר"ם מרוטנברג) כי היה דרכם שיקרא האב שם הבכור, ותקרא האם שם השני, על כן הראשון ויקרא את שמו, והשני ותקרא, ואמר בשלישי ותקרא, כי יהודה היה בכזיב בלדתה אותו ואיננו שם שיקרא לו שם. ואין בזה טעם או ריח" (רמב"ן בראשית ל"ח, ה).
11. "וינחם דוד את פת שבע אשתו ויבא אליה וישכב עמה ותלד בן (ויקרא) ותקרא את שמו שלמה וזה 'אֶהְבֹּה' (שמואל ב י"ב, כד).